

Araştırma Makalesi / Research Article

Kur'an-ı Kerim'in Kazak Türkçesi Tercümesinde Soyut Mekân ve Zaman Kavramları*Abstract Concepts of Space and Time in The Kazakh Turkish Translation of The Qur'an*Erol TOPAL ¹

Geliş/Received: 20/02/2025

Kabul/Accepted: 24/03/2025

Öz

Türk dilinin kuzey-doğu (Kıpçak) grubunda yer alan ve XV. yüzyılının ikinci yarısında Altınordu Hanlığı'nın dağılmasından itibaren ortaya çıkan Kazak Türkçesi, XX. yüzyıl başlarına kadar sözlü edebiyat ürünleri vermiştir. Bu tarihten sonra Kazakçanın birçok alanda verdiği yazılı metinlerinden biri de Kur'an-ı Kerim tercümesidir. Kur'an tercüme dilini dinî terimlerini göstermesi bakımından çok önemlidir. Dinî terimler içinde de soyut kavramlar, dilin zenginliğini, büyüklüğünü ortaya koyması ve dilin işlenmesi açısından ayrı bir yere sahiptir. Bu çalışmada, 2024 yılında Arapçadan Kazakçaya çevirisi Erşat Oñğar, edebî dile aktarılması ise Nurjan Muratâli tarafından yapılmış olan Kur'an-ı Kerim'in Kazakça tercümesindeki soyut mekân ve zaman kavramlarına verilen karşılıklar üzerinde durulmuştur. Bu tercüme, en son yapılan Kur'an-ı Kerim tercümelerindedir. Bu bakımdan son dönem Kazakçasında soyut dinî kavramların karşılıklarının ortaya konması açısından dikkate değerdir. Çalışmada, Kur'an-ı Kerim'in Kazak Türkçesi tercümesinde geçen kıyamet, ahiret, cennet-cehennem ve hesap günü ve bunların diğer isimleri incelenmiştir. İlk önce bu kavramlar ve diğer isimleri Kur'an-ı Kerim'de ayet ayet tespit edilmiş, transkripsiyonlu olarak yazılmış, sure adları ve ayet numaraları ile birlikte verilmiştir. Daha sonra soyut kavramların Kur'an-ı Kerim'in Kazak Türkçesi tercümesindeki bütün karşılıkları ayrı ayrı verilmiştir. Ayrıca terimin içinde geçtiği ilk ayet örnek olarak yazılmıştır. Çalışmanın sonunda, Kur'an-ı Kerim'deki soyut mekân ve zaman kavramlarının Kazakça karşılıkları üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kazakça, dinî terim, soyut kavram, Kur'an-ı Kerim

Abstract

Kazakh Turkish, which is in the north-eastern (Kipchak) group of the Turkic religion and emerged in the second half of the XV. century after the collapse of the Khanate of Altınordu, gave oral literature products until the beginning of the XX. century. After this date, one of the written texts of Kazakh in many fields is the translation of the Holy Qur'an. Qur'an translations are very important in terms of showing the religious terms of the language. Among religious terms, abstract concepts have a special place in terms of revealing the richness and greatness of the language and processing the language.

In this study, the Kazakh translation of the Holy Qur'an, which was translated from Arabic into Kazakh in 2024 by Erşat Oñğar and into literary language by Nurjan Muratâli, focuses on the abstract concepts of space and time. This translation is one of the most recent translations. In this respect, it is remarkable in terms of revealing the equivalents of abstract religious concepts in the Kazakh of the last period. In the study, the concepts of Resurrection, Hereafter, Heaven-Hell and Day of Judgement and their other names in the Kazakh Turkish translation of the Holy Qur'an are analysed. First, these concepts and other names were identified verse by verse in the Holy Qur'an, written in transcription, given together with the names of suras and verse numbers. Then all the equivalents of abstract concepts in the Kazakh Turkish translation of the Holy Qur'an are given separately. In addition, the first verse in which the term is mentioned is written as an example. At the end of the study, an evaluation was made on the Kazakh equivalents of abstract space and time concepts in the Quran.

Keywords: Kazakh, religious term, abstract concept, Holy Quran

¹ Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Türkçe Eğitimi ABD. E-mail: etopal@kastamonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9773-0389>

1. GİRİŞ

Türk dili, XIII. yüzyıldan itibaren Batı ve Kuzey-doğu Türkçesi diye ikiye ayrılmıştır. Kuzey-doğu Türkçesi de XV. yüzyıldan sonra Doğu ve Kuzey Türkçesi olarak iki ayrı yazı koluna ayrılmış ve bugünkü yaşayan Türk lehçelerini meydana getirmiştir. Türkçenin bugünkü lehçeleri birçok şekilde tasnif edilmiştir. Bunlardan biri de coğrafi yönler göre yapılan tasniftir. Bu tasnife göre Türkçe bugün batı, doğu ve kuzey olmak üzere üç kola ayrılmaktadır. Bunlardan Kuzeydoğu (doğu) Türkçesini Özbek, Uygur, Kazak, Kırgız, Başkurt, Nogay, Kazan ve Kırım, Malkar, Karaçay, Kumuk, Hakas, Altay, Tuva Türkçeleri oluşturmaktadır (Buran-Alkaya, 2001: 34-35).

Altınordu Hanlığı XV. yüzyılın ikinci yarısında dağılmış bunun sonucunda da Kazaklar ve Kazakça ortaya çıkmıştır (Tamir, 2007: 431). XX. yüzyıl başlarına kadar konar-göçer yaşayan Kazaklar, sözlü edebiyat ürünleri vermişlerdir. Yazılı edebiyat ürünlerini ise ancak bu tarihten sonra vermeye başlamışlardır. Yazılı ürünlerden biri de çeviri eserlerdir. Bu eserler içinde de en önemlisi Kur'an-ı Kerim çevirisidir. Türkler Müslüman olduktan hemen sonra Kur'an-ı Kerim'i kendi dillerine çevirmeye başlamışlardır. İlk dönemlerde satır arası olan bu çeviriler daha sonraları ayet ayet birebir tercüme hâline gelmiş hatta tefsirler bile yapılmıştır. Yapılan bu tercüme sayesine yüzlerce dinî terim Türkçeye kazandırılmıştır. İlk dönem çevirilerinde Türkçe kelimelerin çokluğu dikkat çekerken son dönem çevirilerde Arapça ve Farsça hâkimdir. Çalışma, 2024 yılında Arapçadan Kazakçaya çevirisi Erşat Oñğar, edebî dile aktarılması ise Nurjan Muratâli tarafından yapılmış olan Kur'an-ı Kerim'in Kazakça tercümesi esas alınarak yapılmıştır. Bu çalışmada, Kur'an-ı Kerim'de geçen soyut mekân ve zaman kavramları olan hesap günü, ahiret, kıyamet, cennet ve cehennem terimlerinin Kazakça tercümedeki karşılıkları üzerinde durulmuştur.

Çalışmada ilk önce Kur'an-ı Kerim'deki ahiret, kıyamet, hesap günü, cennet ve cehennem gibi soyut kavramlar ve bunların diğer isimlerinin geçtiği yerler ayet ayet tespit edilmiştir. Kavramların transkripsiyonlu hâli, sure adları ve ayet numaraları yazılmıştır. Sure adları ile ayet numaraları arasına eğik çizgi (/) konulmuştur. Daha sonra bu kavramların Kazak Türkçesi Kur'an-ı Kerim tercümesindeki karşılıkları sure sırası göz önünde tutularak tespit edilmiş, anlamları bilinemeyecek olanlar, Kazakça sözlüklerden faydalanılarak metne uygun bir biçimde anlamlandırılmıştır. Ayrıca terimlerin geçtiği ilk ayet örnek gösterilmiştir. Örnek gösterilen ayet italik; sure adı ve numarası koyu yazılmıştır. Tek bir ayette geçen kavramlarda ayet numarası koyu olarak yazılmamıştır. Örnek verilen ayet kısa ise tamamı alınmış; uzun ise sadece terimin içinde geçtiği bir bölüm yazılmıştır. Eğer terim, uzun bir ayette ve ayetin son kısmında ise örnek verilen ayetin ön kısmına, baş kısmında ise son kısmına, ortasında ise ayetin hem ön hem de son kısmına üç nokta konulmuştur. Tercümesi yapılmamış kelimeler de dipnotta belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda da terimlere verilen karşılıklar değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın yapılmasındaki temel sebep Türkçenin zenginliğini, güzelliğini ve türetme gücünü ortaya koyan Kur'an-ı Kerim tercümelerinin yeteri kadar incelenmemesidir. Bu tür araştırmalarla Türk dilinin fonetik, morfolojik ve zengin leksikolojik özellikleri daha belirgin bir şekilde ortaya çıkacaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman (belge) tarama yöntemi kullanılmıştır. Belge tarama yöntemi, mevcut belgelerin ve kayıtların sistematik olarak incelenmesi ve bu yolla veri toplanması sürecidir. Bu yöntem, özgül bir hedef doğrultusunda, uygun kaynakları tespit etme, bu kaynakları detaylı bir şekilde okuma ve notlar alarak değerlendirme faaliyetlerini içermektedir (Karasar, 2013: 77). Çalışmanın veri kaynağını Kur'an-ı Kerim ve

Kur'an-ı Kerim'in Kazakça tercümesi oluşturmaktadır. Verilerin incelenmesinde içerik analizinden faydalanılmıştır.

Çalışma, 2024 yılında Arapçadan Kazakçaya çevirisi Erşat Oñğar, edebî dile aktarılması ise Nurjan Muratâli tarafından yapılmış olan Kazakça Kur'an-ı Kerim tercümesi esas alınarak yapılmıştır. Kavramların geçtiği ayetler Kur'an fihristlerinden tespit edilmiş, anlamlandırılmış, örneklendirilmiştir. Çalışmanın sonunda da değerlendirme yapılmıştır.

2.2. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesi hazırlanırken, veriler analiz edilirken ve yorumlanırken etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Dergisi ve Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu yoktur. Bütün sorumluluk yazara aittir. Bu çalışmanın, ANKAD Dergisi dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmediğini taahhüt ederim. Çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen bütün kurallar dikkate alınmıştır. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında geçen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu çalışmada kamuya açık kaynak olan Kazak Türkçesi Kur'an-ı Kerim Tercümesi kullanılmıştır. Çalışmada doküman incelemesi tekniği kullanılmış ve etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığı için etik kurul onayı gerektirmemektedir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Kur'an-ı Kerim'de geçen soyut mekân ve zaman kavramlarının Kazak Türkçesi tercümedeki karşılıkları ayet ayet verilmiş ve örneklerle desteklenmiştir.

Kıyamet, Hesap Günü, Ahiret, Cennet ve Cehennem

Ar. aşhâbi'l-qubûr: Mümtetine/13.

Kaz. T. **Molada jatkan:** Mezarda yatan. “... öytkeni kepirler molada jatkandardan kalay ümit üzen bolsa ...” Mümtetine/13.

Ar. berzâx: Mü'minûn/100.

Kaz. T. **Böget: Set, baraj, engel:** “.... olar üşin kıyamet künine deyin böget koyıladı” Mü'minûn/100.

Ar. sâ'at: (kıyamet anlamında) En'am/31, En'am/40, A'râf/187, Yusuf/107, Hicr/85, Nahl/77, Kehf/21, Kehf/36, Meryem/75, 20715, Enbiyâ/49, Hac/1, Hac/7, Hac/55, Furkan/11², Rûm/12, Rûm/14, Rûm/55, Lokman/34, 33/63², Sebe'/3, Mü'min/46, Mü'min/59, Fussilet/47, Fussilet/50, Şûrâ/17, Şûrâ/18, Zuhruf/61, Zuhruf/66, Zuhruf/85, Câsiye/27, Câsiye/32², Muhammed/18, Kamer/1, Kamer/46², Nâziât/42.

Kaz. T. **1. Sağat:** Kıyametin kopacağı saat. “Allamen kezdesuvdi jalğanğa şığarğandar kasirette uşıladı. (ömirlerinin) aktık sağatı kenetten kelgen közde ...” **En'am/31**, Ahzab/63, Kamer/46.

2. Kıyamet sağatı: Kıyamet saati, kıyamet günü. “... senderge Allanın azabı nemese kıyamet sağatı kelse...” **En'am/40**, A'râf/187, Yusuf/107, Hicr/85, Kehf/36, Meryem/75, Enbiyâ/49, Hac/7, Hac/55, Lokman/34, Mü'min/59, Fussilet/50, Şûrâ/17, Zuhruf/61, Zuhruf/66, Zuhruf/85, Muhammed/18, Kamer/1.

3. Kıyamet kayım: Kıyamet günü “.... nemese olarda şapşap sette kıyamet-kayım kele kaladı...” **Nahl/77**, Mü'min/46, Câsiye/27, Nâziât/42.

4. Kıyamet: Kıyamet. “Egerde Alla yâde etse, ol akıykıy orındaladı, kıyamettin bolatınına da eşkanday kümân jok ...” **Kehf/21**, Furkan/11², Fussilet/47.

5. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “Kıyamet küniniñ bolatını anık.” Tâ-hâ/15, Hac/1, Rûm/12, Rûm/14, Rûm/55, Ahzab/63, Sebe’/3, Şûrâ/18, Câsiye/32², Kamer/46.

Ar. vâqı‘a: Vâkıa/1, Hakkâ/15.

Kaz. T. 1. Kıyamet kayım: Kıyamet günü. “(Kıyamet kayım) okığası bolğan kezde” Vâkıa/1.

2. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “Kıyamet küni keledi.” Hakkâ/15.

Ar. âzife: Necm/57.

Kaz. T. Kıyamet küniñ sağıtı: Kıyamet günü. “Kıyamet küniñ sağıtı tayadı.” Necm/57.

Ar. hâqqa: Hakkâ/1, Hakkâ/2, Hakkâ/3.

Kaz. T. Kıyamet: Kıyamet. “(Kıyamet)-bolmay koymaytın akıkat.” **Hakkâ /1**, Hakkâ/2, Hakkâ/3.

Ar. tāmme: Nâziât/34.

Kaz. T. Kıyamet: Kıyamet günü. “...kıyamet kelgen kezde” Nâziât /34.

Ar. qâri‘a: Hakkâ/4, Kâria/1, Kâria/2, Kâria/3.

Kaz. T. 1. Kıyamet: Kıyamet günü. “Ad pen Samud xalkı da kıyametke senbegen.” **Hakkâ/4**.

2. Kıyamet kayım: Kıyamet günü. “(Kıyamet kayımdağı) ğalamat alasapıdan sokkı değen osı.” **Kâria/1**, Kâria/2, Kâria/3.

Ar. gâşiye: Gâşiye/1.

Kaz. T. Kıyamet: Kıyamet. “Älemdi basıp kalatın kıyamettin xabarı jetti me sağan?”

Gâşiye /1.

Ar. yevm’il-âxir: Bakara/8, Bakara/62, Bakara/126, Bakara/177, Bakara/228, Bakara/232, Bakara/264, Âl-i İmran /114, Nisa/38, Nisa/39, Nisa/59, Nisa/136, Nisa/162, Âl-i İmran/69, Tevbe/18, Tevbe/19, Tevbe/29, Tevbe/44, Tevbe/45, Tevbe/99, Nûr/2, Ankebût/36, 33/21, Mücâdele/22, Mümtetine/6, Talâk/2.

Kaz. T. 1. Akıret küni: Ahiret günü. “Adamdardıñ işinde biz Allağa jâne akıret künine senemiz deytinder bAr.” **Bakara/8**, Bakara/126, Bakara/177, Bakara/228, Bakara/232, Bakara/264, Nisa/38, Nisa/39, Nisa/59, Nisa/136, Nisa/162, Maide/69, Tevbe/18, Tevbe/19, Tevbe/29, Tevbe/44, Tevbe/45, Tevbe/99, Nûr/2, Ahzab/21, Mücâdele/22, Mümtetine/6, Talâk/2.

2. Akıret: Ahiret. “... Allağa jâne akıretke senip, duris amaldar ...” **Bakara/62**, Âl-i İmran/114.

3. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “...Allağa bas iyip kuldık urıñdar kıyamet küninin ümit etiñder...” Ankebût/36.

Ar. yevmi’n-‘aqım: Hac/55.

Kaz. T. Kıyamet sağıtı: Kıyametin kopma zamanı. “(Kıyamet) Sağıtı kenetten kelip ...” Hac/55.

Ar. yevmin ‘azım: En’am/15, A’râf/59, Yunus/15, Meryem/37, Şuarâ/135, Şuarâ/156, Zümer/13, Ahkaf/21, Mutaffifin/5.

Kaz. T. 1. Ulı (kıyamet) kün: Büyük gün, Kıyamet günü. “..ulı küniñ zawalınan korkamın...” **En’am/15**, A’râf/59, Yunus/15, Meryem/37, Şuarâ/135, Zümer/13, Ahkaf/21, Mutaffifin/5.

2. Kıyamettin ulı küni: Kıyamet günü. “...äytpese kıyamettin ulı küni kattı azapka uşıraysınđar” Şuarâ/156.

Ar. yevme'l-âzife: Mü'min/18.

Kaz. T. Bäleket küni: Felaket günü, kıyamet. “... sol bir bäleket küniñ zardaptarın aytıp ...” Mü'min 40/18.

Ar. yevmi'l-ba^ç: Rûm/56².

Kaz. T. 1. Kıyamet: Kıyamet günü. “...Allanıñ jazmışı boyınşa sender kıyametke deyin ana dünyede boldıñdar” Rûm /56.

2. Tiriletin kün: Diriliş günü, kıyamet. “..kaytadan tiriletin kün osı mine...” Rûm /56.

Ar. yevme'l-cem^c: Şûrâ/7, Teğabün/9.

Kaz. T. 1. Jıynalatın kün: Toplanma günü. “...şübesiz jıynalatın küñdi eskertüv üşin ...” Şûrâ/7.

2. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “...sol bir (kıyamet) küni (ömirin) aldanıvmen ...” Teğabün /9.

Ar. yevmi'd-dîn: Fatiha/4, Hicr/35, Şuarâ/82, Sâffât/20, Sâd/78, Zariyât/12, Vâkıa/56, Meâric/26, Müddessir/46, İñfitâr/15, İñfitâr/17, İñfitâr/18, Mutaffifin/11.

Kaz. T. 1. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “kıyamet küniñ ämirşici de (özi)” **Fatiha/4**, Hicr/35, Şuarâ/82, Sâffât/20, Sâd/78, Zariyât/12, Vâkıa/56, Müddessir/46, İñfitâr/17, İñfitâr/18, Mutaffifin/11.

2. Esep beretin kün: Hesap günü, mahşer günü. “ Ol jandar esep beretin küñniñ bolatınna senetinder” Meâric/26.

3. Akıret küni: Ahiret günü. “(Esep beretin) akıret küni...” İñfitâr/15.

Ar. yevmi'n-elîm: Hûd/26, Zuhruf/65.

Kaz. T. 1. Akırettin azabı: Ahiret azabı. “Akırettin azabına düşvar bola ma dep sender üşin korkamın dedi ol” Hûd /26.

2. Kıyamet: Kıyamet. “Ädiletsizdikke barğandardıñ kasireti kıyamettegi jaza bolmañ” Zuhruf/65.

Ar. yevmü'l-faşl: Sâffât/21, Duhân/40, Mürselât/13, Mürselât/14, Mürselât/38, Neb'e/17.

Kaz. T. 1. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “Senderdiñ ötirik dep senbey koyğan jäne özderiñe ükim ayılatın (kıyamet) küni osı” Sâffât /21.

2. (Barlıgın) ajıratatın kün: Bütün her şeyin ayrılacağı gün. “Akıkatın bilgilerniñ bul- barlıgın ajıratatın kün ...” **Duhân/40**, Mürselât/13, Mürselât/14, Mürselât/38,

3. Jazalaw bolatın kün: Ceza günü, hesap günü. “Akıkatın bilseñder jarılkaw men jazalaw bolatın küñniñ ...” Neb'e/17.

Ar. yevme'l-feth: Secde/29.

Kaz. T. Kıyamet kayım bolğan kün: Kıyamet günü. “olarga bılay dep aytkın (ya Muhammed) kıyamet kayım bolğan küni ...” Secde 29.

Ar. yevme'l-ğasret: Meryem/39.

Kaz. T. Akıret küni: Kıyamet günü. “... ökinişte kalatın akıret küniñ bolatın aytıp ...” Meryem /39.

Ar. yevme'l-ḥisâb: Sâd/16, Sâd/26, Sâd/53, Mü'min/27.

Kaz. T. 1. **Esep beri küni:** Hesap verme günü, kıyamet günü. “*Ya Teşirimiz! Esep beri küni bolmay-ak bizdiş ...*” Sâd/16.

2. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “*...Teşir jolınan tayıp, (kıyamet küni Alla aldında) esep beretinin esten ...*” Sâd /26.

3. Esep beretin (kıyamet) kün: Hesap verilecek gün, kıyamet günü. “*esep beretin (kıyamet) künin umitday ...*” Sâd/53, Mü'min/27.

Ar. yevmu'l-xulûd: Kaf/34.

Kaz. T. **Aman-esep küni:** Esenlik-hesap günü. “*Aman-esep küni (jannatka) kirindep ...*” Kaf/34.

Ar. yevmu'l-xurûc: Kaf/42.

Kaz. T. **Kıyamet küni:** Kıyamet günü. “*... (molada jatkan jerinen) kayta tiriletin kıyamet küni bastaladı.*” Kaf /42.

Ar. yevmi'n-kebîr: Hûd/3.

Kaz. T. **Uh kün:** Kıyamet günü. “*... sol ulı (kıyamet) küni azapka düvşar bola ma dep wayımdaymın*” Hûd /3.

Ar. yevme'l-qiyâmet: Bakara/85, Bakara/113, Bakara/174, Bakara/212, Âl-i İmran/55, Âl-i İmran/77, Âl-i İmran/161, Âl-i İmran/180, Âl-i İmran/185, Âl-i İmran/194, Nisa/87, Nisa/109, Nisa/141, Nisa/159, Maide/14, Maide/36, Maide/64, En'am/12, A'râf/32, A'râf/167, A'râf/172, Yunus/60, Yunus/93, Hûd/60, Hûd/98, Hûd/99, Nahl/25, Nahl/27, Nahl/92, Nahl/124, İsrâ/13, İsrâ/58, İsrâ/62, İsrâ/97, Kehf/105, Meryem/95, Tâ-hâ/100, Tâ-hâ/101, Tâ-hâ/124, Enbiyâ/47, Hac/9, Hac/17, Hac/69, Mü'minûn/16, Furkan/69, Kasas/41, Kasas/42, Kasas/61, Kasas/71, Kasas/72, Ankebût/13, Ankebût/25, Secde/25, Fâtır/14, Zümer/15, Zümer/24, Zümer/31, Zümer/47, Zümer/60, Zümer/67, Fussilet/40, Şûrâ/45, Câsiye/17, Câsiye/26, Ahkaf/5, Mücâdele/7, Mümtehine/3, Kalem/39, Kıyâmet/1, Kıyâmet/6.

Kaz. T. 1. **Kıyamet küni:** Kıyamet günü. ... al *kıyamet küni*de ondaylar awır azapka *tüsedı* ... ” **Bakara/85**, Bakara/174, Bakara/212, Âl-i İmran/55, Âl-i İmran/77, Âl-i İmran/161, Âl-i İmran/180, Âl-i İmran/185, Âl-i İmran/194, Nisa/87, Nisa/109, Nisa/141, Nisa/159, Maide/14, Maide/36, Maide/64, En'am/12, A'râf/32, A'râf/167, A'râf/172, Yunus/60, Yunus/93, Hûd/98, Nahl/25, Nahl/27, İsrâ/13, İsrâ/58, İsrâ/62, İsrâ/97, Kehf/105, Meryem/95, Tâ-hâ/100, Tâ-hâ/101, Tâ-hâ/124, Enbiyâ/47, Hac/9, Hac/17, Hac/69, Mü'minûn/16, Furkan/69, Kasas/41, Kasas/42, Kasas/61, Ankebût/13, Ankebût/25, Secde/25, Fâtır/14, Zümer/15, Zümer/24, Zümer/31, Zümer/47, Zümer/60, Zümer/67, Fussilet/40, Şûrâ/45, Câsiye/17, Câsiye/26, Ahkaf/5, Mümtehine/3, Kıyâmet/1, Kıyâmet/6.

2. Kıyamet-kayım bolğan kez: Kıyametin kopacağı gün. “*... kıyamet-kayım bolğan kezde, olardıñ teric pikirlerine ...*” Bakara/113.

3. Akıret: Ahiret. “*(olar) bul dünyede de, akırette de karğıstıñ kamıtın ...*” Hûd/60, Hûd/99, Nahl/92, Nahl/124.

4. Kıyamet kayım: Kıyamet günü. “*... egerde Alla (kara tünek) tündi kıyamet kayımğa deyin uzatıp ...*” Kasas/71.

5. Kıyamet: Kıyamet. “*... egerde Alla kündüzdi kıyametke deyin uzatıp sozar bolsa ...*” Kasas/72, Kalem/39.

6. Surak-jawap küni: Hesap günü. “... *keyin surak-jawap küni barlığıñı istegen ...*” Mücâdele/7.

Ar. yevmi'n-ma'lûm: Vâkıa/50.

Kaz. T. Melim kün: Bilinen gün, kıyamet. “*Sodan keyin, barlığıñdı da malim küñniñ belginengen ...*” Vâkıa /50.

Ar. yevmi'n-muḥîṭ: Hûd/84.

Kaz. T. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “... *men senderdiñ bastarıña keletin kıyamet küñiniñ azabınan korkamın*” Hûd/84.

Ar. yevmi'l-mev'ûd: Burûc/2.

Kaz. T. Wâde etilgen (kıyamet) kün: Va'de verilen gün, kıyamet günü. “*Wede etilgen (kıyamet) küñimen ant etemin*” Burûc/2.

Ar. yevme't-tallâq: Mü'min/15.

Kaz. T. Kıyamet küni: Kıyamet kopacağı gün. “... *sözsiz keletin (kıyamet) küñi jaylı eskertüv üşin ...*” Mü'min /15.

Ar. yevmü't-teğâbün: Teğâbün/9.

Kaz. T. Kıyamet küni: Kıyamet kopacağı gün. “... *sol bir (kıyamet) küñi (öminin) aldanuvmen ...*” Teğâbün 9.

Ar. yevme't-tenâd: Mü'min/32.

Kaz. T. Surak-jawap bolatın (kıyamet) küni: Hesap günü. “... *surak-jawap bolatın (kıyamet) küñi jağdayları kalay ...*” Mü'min /32.

Ar. yevmi'l-vaqti'l-ma'lûm: Hicr/38, Sâd/81.

Kaz. T. 1. Aldın-ala belgilenip koyğan kün: “*Aldın-ala belgilenip koyğan küñge deyin*” Hicr /38.

2. Melim mezigil: Bilinen zaman, kıyamet. “... *sen melim mezigilge deyin ...*” Sâd/81.

Ar. yevmu'l-ve'id: Kaf/20.

Kaz. T. Wâde etilgen kün: Va'de edilen gün. “... *Wâde etilgen küñ bastaladı*” Kaf /20.

Ar. yevmi yub'aşûn: A'râf/14, Hicr/36, Mü'minûn/100, Şuarâ/87, Sâffât/144, Sâd/79.

Kaz. T. 1. Urpak kayta tiriletin kez: Neslin tekrar dirileceği zaman. “... *Adam men onıñ urpaktarınıñ kayta tiriletin kezide ...*” A'râf/14.

2. Adam kayda tiriletin kün: İnsanların tekrar dirileceği gün. “*Rabbım, barık adamdar kayta tiriletin küñge keyin ...*” Hicr/36.

3. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “... *olar üşin kıyamet küñine deyin böret koyladı*” Mü'minûn/100, Şuarâ/87, Sâd/79.

4. Kıyamet: Kıyamet. “*Kıyametke deyin sol balıqtıñ karnında kalğan bolar edi.*” Sâffât/144.

Ar. şāxxa: Abese/33.

Kaz. T. Kıyamet küni: Kıyamet günü. “*(Kıyamet küñi) aşı dawıs jetken kezde.*” Abese/33.

Ar. ḥaşr: Kaf/44.

Kaz. T. **Ukim ayılatın jer:** Hüküm verilecek yer. “... (*ukim ayılatın*) *jerge karaya sığadı ...*” Kaf/44.

Ar. āxiret: Bakara/4, Bakara/86, Bakara/102, Bakara/114, Bakara/130, Bakara/200, Bakara/201, Bakara/217, Bakara/220, Âl-i İmran/22, Âl-i İmran/45, Âl-i İmran/56, Âl-i İmran/77, Âl-i İmran/85, Âl-i İmran/145, Âl-i İmran/148, Âl-i İmran/152, Âl-i İmran/176, Nisa/74, Nisa/77, Nisa/134, Âl-i İmran/5, Âl-i İmran/33, Âl-i İmran/41, En’am/92, En’am/113, En’am/150, A’râf/45, A’râf/147, A’râf/156, Enfâl/67, Tevbe/38², Tevbe/69, Tevbe/74, Yunus/64, Hûd/16, Hûd/19, Hûd/22, Hûd/103, Yusuf/37, Yusuf/57, Yusuf/101, R’ad/26, R’ad/34, İbrahim/03, İbrahim/27, Nahl/22, Nahl/41, Nahl/60, Nahl/107, Nahl/109, Nahl/122, İsrâ/10, İsrâ/19, İsrâ/21, İsrâ/45, İsrâ/72, İsrâ/104, Tâ-hâ/127, Hac/11, Hac/15, Mü’minûn/33, Mü’minûn/74, Nûr/14, Nûr/19, Nûr/23, Neml/3, Neml/4, Neml/5, Neml/66, Ankebût/27, Rûm/7, Rûm/16, Lokman/4, Ahzâb/57, Sebe’/1, Sebe’/8, Sebe’/21, Zümer/9, Zümer/26, Zümer/45, Mü’min/39, Mü’min/43, Fussilet/7, Fussilet/16, Fussilet/31, Şûrâ/20², Zuhruf/35, Necm/27, Hadid/20, Haşr/3, Mümtehine/13, Kalem/33, Müddessir/53, Kıyâmet/21, Nâziât/25, A’lâ/17, Leyl/13, Duhâ/4.

Kaz. T. **1. Meḡgilik ömir:** Sonsuz ömür. “*Meḡgilik ömürdi ötkünşi tirlikke satıp ...*” Bakara/86.

2. Akıret: Ahiret. “... *olar akırette özderine eşkanday nesibe jok ...*” **Bakara/102**, Bakara/200, Bakara/201, Bakara/217, Âl-i İmran/22, Âl-i İmran/56, Âl-i İmran/77, Âl-i İmran/148, Âl-i İmran/152, Âl-i İmran/176, Nisa/134, Maide/5, Maide/33, Maide/41, En’am/92, En’am/113, En’am/150, A’râf/45, A’râf/156, A’râf/169, Enfâl/67, Tevbe/74, Hûd/16, Hûd/19, Hûd/22, Hûd/103, Yusuf/37, Yusuf/57, Yusuf/101, R’ad/26, R’ad/34, İbrahim/03, İbrahim/27, Nahl/22, Nahl/41, Nahl/60, Nahl/107, Nahl/122, İsrâ/10, İsrâ/19, İsrâ/21, İsrâ/45, İsrâ/104, Tâ-hâ/127, Mü’minûn/74, Neml/4, Neml/66, Lokman/4, Sebe’/8, Zümer/9, Zümer/26, Zümer/45, Mü’min/39, Mü’min/43, Fussilet/7, Fussilet/16, Şûrâ/20, Necm/27, Mümtehine/13, Müddessir/53, Kıyâmet/21, A’lâ/17, Duhâ/4.

3. Kıyâmet: Kıyâmet. “... *onday pendelerdi bul dünyeniñ korlıǵı men mazaǵı jāne kıyamettiñ jalındaǵan tozaǵı şarpısın*” **Bakara/114**, Âl-i İmran/145, İsrâ/72, Haşr/3.

4. Akıret küni: Ahiret günü. “... *ol akıret küni de salıykalılarıñ katarında boladı*” **Bakara/130**, Âl-i İmran/85, Nisa/77, A’râf/147, Nahl/109, Neml/3, Neml/5, Sebe’/21.

5. Bakıylık (Meḡgilik): Sonsuz ömür, ölümsüzlük. “... *jalǵandı bakıylık (meḡgilikke) ayırbastaydın ...*” **Nisa/74**, Tevbe/38², Hac/15.

6. O dünya: Öbür dünya, ahiret: “... *o dünyede de eş sawap almaydı...*” **Tevbe/69**, Hac/11, Fussilet/31, Şûrâ/20, Kalem/33, Nâziât/25.

7. Bakıylık ğumır: Baki hayat, ölümsüzlük. ... *üşin muna fâniy jalǵanda d, bakıylık ğumırda da azabı ...*” **Nûr/19**, Ankebût/27, Rûm/7.

8. Bakıylık ömir: Sonsuz hayat. “... *osı tirşilikte de, bakıylık ömirde de ...*” **Nûr/23**, Ahzâb/57, Hadid/20, Leyl/13.

9. Mäñgi-bakıylık ğumır: Sonsuz yaşam. “... *mäñgi-bakıylık ğumırğa senbegen ...*” Rûm/16.

10. Kıyâmet küni: “... *kıyâmet küniñdegi maktawlar da soǵan ...*” Sebe’/1.

11. Bolaşak ömir: Gelecek ömür, öbür dünya hayatı. “... *al iman keltirgenler üşin beriletin bolaşak ömir- Teñirdiñ iyeliǵinde.*” Zuhruf/35.

Bakara/220², Âl-i İmran/45³, Yunus/64⁴, Mü'minûn/33⁵, Nûr/14⁶,

Ar. dārü'l-âxiret: Bakara/94, En'am/32, A'râf/169, Yusuf/109, Nahl/30, Kasas/77, Kasas/83, Ankebût/64, 33/29.

Kaz. T. 1. Akıret ömir: Ahiret hayatı. “*Egerde Allanın kuzurındağı akırettik raxat ömir baksa ...*” **Bakara/94**, En'am/32, Yusuf/109,

2. Akıret âlemi: Ahiret âlemi. “*... Kudaydın kaharınan korkatındar üşin akıret âlemi artık emes ne ...*” A'râf/169.

3. Dünyedeki meken-jay: Dünyadaki yurt. (Burada ahiret yurdu kastedilmiştir) “*... ana dünyedeki mekenjay budan da jaksı ...*” Nahl/30.

4. Akıret kamı: Ahiret kaygısı. “*Allanın sağan bergen akıret kamına jaratkaysın birak osı ömirdegi ...*” Kasas/77.

5. Mängi-bakıylık ğumır: Sonsuz yaşam. “*Bakıtın mängi bakıylık ğumırın biz jer betinde ...*” Kasas/83.

6. Akıret (bakıylık ğumır): Ahiret. ... *Al akırettegi (bakıylık ğumır) nağız şın ömir ...*” Ankebût/64.

7. Bakıylık ömir: Sonsuz yaşam. “*... onıñ elşisin jäne bakıylık ömirdegi jaksı jayın ...*” Ahzâb/29.

Ar. dārü'l-qarār: Mü'min/39.

Kaz. T. Akıret: “*... Akıykatın bilgilerin kelse, nağız turaktı meken akıret*” Mü'min/39.

Ar. 'akibete'l-dār: En'am/135, R'ad/22, R'ad/42, Kasas/37.

Kaz. T. 1. Akıret küni: “*... men de amal jasaymın. Akıret küninin iygiligi kimge ...*” En'am/135.

2. Akıret niğmeti: Ahiret mükafatı. “*... jaksılık jasaw arkılı joyğandar akırettin niğmetine bölenedi.*” R'ad/22.

3. O dünya: Ahiret yurdu. “*... o dünyenin şarapatınıñ kimge buyırılğanın ...*” R'ad/42.

4. Akırğı zaman: Öbür dünya, ahiret. “*... başılık alıp kelgenin jäne akırğı zamanda kimderdegi bakıtka ...*” Kasas/37.

Ar. a'râf: A'râf/46, A'râf/48.

Kaz. T. Ağraf: a'râf. “*... sol ağraf dep atalatın toskawıl ...*” A'râf/46, A'râf/48.

Ar. ceennem: Bakara/206, Âl-i İmran/12, Âl-i İmran/162, Âl-i İmran/197, Nisa/55, Nisa/93, Nisa/97, Nisa/115, Nisa/121, Nisa/140, Nisa/169, A'râf/18, A'râf/41, A'râf/179, Enfâl/16, Enfâl/36, Enfâl/37, Tevbe/35, Tevbe/49, Tevbe/63, Tevbe/68, Tevbe/73, Tevbe/81, Tevbe/95, Tevbe/109, Hûd/119, R'ad/18, İbrahim/16, İbrahim/29, Hicr/43, Nahl/29, İsrâ/8, İsrâ/18, İsrâ/39, İsrâ/63, İsrâ/97, Kehf/100, Kehf/102, Kehf/106, Meryem/68, Meryem/86, Tâ-

² Bu ayetteki “ahiret” kelimesinin tercümesi Kazak Türkçesi Kur'an tercümesinde yapılmamış.

³ Bu ayette geçen “fi'd-dünya ve'l- ahireti” ifadesi Kazak Türkçesi Kur'an tercümesinde “*eki dünya*” olarak tercüme edilmiş.

⁴ Bu ayette geçen “fi'd-dünya ve'l- ahireti” ifadesi Kazak Türkçesi Kur'an tercümesinde “*eki dünya*” olarak tercüme edilmiş.

⁵ Bu ayetteki “ahiret” kelimesinin tercümesi Kazak Türkçesi Kur'an tercümesinde yapılmamış.

⁶ Bu ayetteki “ahiret” kelimesinin tercümesi Kazak Türkçesi Kur'an tercümesinde yapılmamış.

hâ/74, Enbiyâ/29, Enbiyâ/98, Mü'minûn/103, Furkan/34, Furkan/65, Ankebût/54, Ankebût/68, Secde/13, Fâtır/36, Yâsin/63, Sâd/56, Sâd/85, Zümer/32, Zümer/60, Zümer/71, Zümer/72, Mü'min/49, Mü'min/60, Mü'min/76, Zuhruf/74, Câsiye/10, Fetih/6, Kaf/24, Kaf/30, Tûr/13, Rahman/43, Mücâdele/8, Tahrim/9, Mülk/6, Cin/15, Cin/23, Neb'e/21, Burûc/10, Fecr/23, Beyyine/6.

Kaz. T. 1. **Jahannam:** Cehennem. "... ondaylardıñ mähgilik turağı bolatın jahannam kaday jiyirkeniştı orın deseñşi." **Bakara/206**, Âl-i İmran/12, Âl-i İmran/162, Nisa/55, Nisa/97, Nisa/115, Nisa/121, Nisa/140, Nisa/169, A'râf/41, A'râf/179, Hûd/119, R'ad/18, İbrahim/16, İbrahim/29, Hicr/43, Nahl/29, İsrâ/8, İsrâ/39, İsrâ/63, İsrâ/97, Kehf/100, Kehf/102, Kehf/106, Meryem/68, Meryem/86, Enbiyâ/29, Furkan/34, Secde/13, Yâsin/63, Sâd/56, Zümer/32, Zümer/71, Mü'min/60, Câsiye/10, Fetih/6, Kaf/24, Kaf/30, Mücâdele/8, Tahrim/9, Mülk/6, Cin/23, Fecr/23, Beyyine/6.

2. **Tozak otı:** Cehennem ateşi. "... soñğı barar jeri tozak otı bolmak ..." **Âl-i İmran/197**, Tevbe/49, Tevbe/63, Tevbe/81, Tevbe/109, Mü'minûn/103, Furkan/65, Fâtır/36, Mü'min/49, Tûr/13.

3. **Tozak:** Cehennem. "Kimde-kim bir mümindı ädeyi öltirse, onıñ jazası tozak. ..." **Nisa/93**, A'râf/18, Enfâl/16, Enfâl/36, Tevbe/35, Tevbe/68, Tevbe/73, Tevbe/95, İsrâ/18, Tâhâ/74, Ankebût/68, Sâd/85, Zümer/60, Zümer/72, Mü'min/76, Rahman/43, Burûc/10.

4. **Ot:** Cehennem ateşi. "... sodan keyin olardı otka jaktıruw üşin biriniñ üstine birin ..." Enfâl/37.

5. **Jahannamıñ otı:** Cehennem ateşi. "... bar bolğanı jahannamıñ otını bolasıñdar ..." **Enbiyâ/98**, Ankebût/54, Cin/15.

6. **Tamuk:** Cehennem. "Al künâharlar tamuktıñ mähgi azabında kaladı" Zuhruf/74.

7. **Jahannam (Tozak):** "Kurılğan tuzaktan bolıp jahannam (tozak) tosıp turadı." Neb'e/21.

Ar. caħım: Şuarâ/91, Sâffât/23, Sâffât/55, Sâffât/64, Sâffât/68, Sâffât/163, Mü'min/7, Duhân/47, Duhân/56, Tûr/18, Vâkıa/94, Hakkâ/31, Nâziât/36, Nâziât/39, Tekvir/12, İnfitâr/14, Mutaffifin/16, Tekâsür/6.

Kaz. T. 1. **Tozak:** Cehennem. "Al tozak adaskan pendelerdiñ közine anık körsetiledi" **Şuarâ/91**, Sâffât/23, Sâffât/55, Sâffât/64, Sâffât/68, Sâffât/163, Mü'min/7, Duhân/47, Tûr/18, Vâkıa/94, Hakkâ/31, Nâziât/36, Nâziât/39, Tekvir/12, İnfitâr/14.

2. **Janahham:** "Sodan soñ olar janahhamıñ jalınına kirgiziledi." Mutaffifin/16, Tekâsür/6.

Duhân/56⁷.

Ar. ħuħame: Hümeze/4, Hümeze/5.

Kaz. T. **al-xuwtama:** "Jok, ärriyne! Ol al-xutamağa tastaladı" **Hümeze/4**, Hümeze/5.

Ar. saċır: Nisa/10, Nisa/55, İsrâ/97, Hac/4, Furkan/11, Lokman/21, 33/64, Sebe'/12, Şurâ/7, Fetih/13, Mülk/5, İnsan/4, İnşikak/12.

Kaz. T. 1. **Tozak otı:** Cehennem ateşi. "... Tübinde alar jalındağan tozak otına kiredi." **Nisa/10**, İnşikak/12.

⁷ Bu ayetteki "caħım" kelimesinin tercümesi Kazak Türkçesi Kur'an tercümesinde yapılmamış.

2. Janahnamniñ otı: Cehennem ateşi. “... *Onday (täkapparlar) üşin janahhamniñ otı jetkilikti.*” Nisa/55.

3. Ot: Cehennem ateşi. “... *Ol ottıñ jalın biz barğan sayın üdete tüsemiz*” **İsrâ/97**, Hac/4, Sebe’/12, Fetih/13, Mülk/5, İnsan/4.

4. Istık jalın: Kızgın ateş,alev. “... *balağandar üşin biz lapıladağan ıstık jalın dayarlap koydık.*” Furkan/11.

5. Ot-jalın: Cehennem alevi. “... *olardı ot-jalınniñ azabına karay şakırar bolsa kayter edi?*” Lokman/21.

6. Mängilik turak: Ebedi cehennem. “... *Jäne olardıñ мәngilik turağı bolatın.*” Ahzâb/64.

7. Tozak: Cehennem. “... *bir böligi jennette, bir böligi tozakta boladı.*” Şûrâ/7.

Ar. sakar: Kamer/48, Müddessir/26, Müddessir/27, Müddessir/42.

Kaz. T. 1. Jahannam: Cehennem. “... *jahannamniñ jalınına jakınnan janasıp körinler deytin boladı.*” Kamer/48.

2. Sakar: Cehennem. “*Men onu sakarğa salıp örteymin*” **Müddessir/26**, Müddessir/27, Müddessir/42.

Ar. nâr (cehennem ateşi): Bakara/24, Bakara/80, Bakara/126, Bakara/167, Bakara/175, Bakara/201, Bakara/221, Âl-i İmran/10, Âl-i İmran/16, Âl-i İmran/24, Âl-i İmran/131, Âl-i İmran/151, Âl-i İmran/185, Âl-i İmran/191, Âl-i İmran/192, Nisa/14, Nisa/30, Nisa/56, Nisa/145, Maide/37, Maide/72, En’am/27, En’am/128, A’râf/38², Enfâl/14, Tevbe/17, Yunus/8, Hûd/16, Hûd/17, Hûd/98, Hûd/106, Hûd/113, R’ad/35, İbrahim/30, Nahl/62, Kehf/29, Kehf/53, Enbiyâ/39, Hac/72, Mü’minûn/104, Nûr/57, Neml/90, Kasas/41, Ankebût/25, Secde/20², 33/66, Sebe’/42, Sâd/27, Sâd/59, Sâd/61, Zümer/16, Zümer/19, Mü’min/41, Mü’min/46, Mü’min/47², Mü’min/49, Mü’min/72, Fussilet/19, Fussilet/24, Fussilet/28, Fussilet/40, Câsiye/34, Ahkaf/20, Ahkaf/34, Muhammed/12, Muhammed/15, Zariyât/13, Tûr/14, Kamer/48, Hadid/15, Haşr/3, Haşr/17, Tahrim/6, Tahrim/10, Beled/20, Leyl/14, Hümeze/6, Tebbet/3.

Kaz. T. 1. Tozak otı: Cehennem ateşi. “... *adamadar men tastardan bolatın tozak otınan saktanıñdar...*” **Bakara/24**, Bakara/80, Bakara/126, Bakara/167, Bakara/175, Bakara/201, Bakara/221, Âl-i İmran/10, Âl-i İmran/16, Âl-i İmran/24, Âl-i İmran/185, Nisa/145, Maide/37, En’am/27, En’am/128, A’râf/38, Yunus/8, Hûd/16, Hûd/17, Hûd/98, Hûd/106, Hûd/113, İbrahim/30, Nahl/62, Hac/72, Kasas/41, Mü’min/47, Mü’min/49, Fussilet/19, Ahkaf/20, Muhammed/12, Muhammed/15, Tûr/14, Haşr/3, Haşr/17, Tahrim/6.

2. Ot: Ateş. “*Kâpirler üşin dayındalğan ottan korkıñdar*” **Âl-i İmran/131**, Âl-i İmran/151, Âl-i İmran/191, Âl-i İmran/192, Nisa/14, Nisa/30, Nisa/56, R’ad/35, Kehf/29, Enbiyâ/39, Nûr/57, Neml/90, Ahzâb/66, Sâd/59, Mü’min/46, Mü’min/72, Fussilet/40, Ahkaf/34, Kamer/48, Leyl/14, Hümeze/6.

3. Jalındağan ot: Alevli, kızgın ateş. “... *Ondaylardıñ baratı mekeni- jalınfağan ot...*” **Maide/72**, Kehf/53, Ankebût/25, Câsiye/34, Tebbet/3.

4. Tozak azabı: Cehennem azabı. “... *Olardıñ tozakdağı eki ese küşeyte görşi ...*” **A’râf/38**, Sebe’/42.

5. Ot azabı: Cehennem azadı. “... *Şın mäninde kâpirlerge dayındağan jantözgisiz ot azabı bAr.*” **Enfâl/14**, Zariyât/13.

6. Tozak: Cehennem. “... *olar tozakta mænġi-bakı azap ŧegedi.*” **Tevbe/17**, Secde/20², Sâd/27, Sâd/61, Zümer/19, Mü’min/41, Fussilet/24, Hadid/15, Tahrim/10, Beled/20.

7. İstık jalın: Yakıcı alev. “*Olardıñ bet-jüzderin ıstık jalın jalap, ...*” Mü’minûn/104.

8. Jalġan ot: Kızgın ateş, alev. “*Olardı japıldap jalġan otıñ jalını ...*” Zümer/16.

9. Azap: Cehennem azabı. “... *Endigi mına azaptıñ eñ bolmasa bir bölegin ...*” Mü’min/47.

10. Jalındaġan jahannam otı: Kızgın cehennem ateşi. “*Allanıñ duşpandarına keletin zawal jalındaġan jahannam otı...*” Fussilet/28.

Ar. nâr-ı cehennem: Tevbe/35, Tevbe/63, Tevbe/68, Tevbe/81, Tevbe/109, Fâtır/36, Tûr/13, Cin/23, Beyyine/6.

Kaz. T. 1. Tozak otı: Cehennem ateşi. “*Kıyamet küni (sol jıynaġan altın, kümisterin) tozak otına kızdırıp, mañdaylarına, ...*” **Tevbe/35**, Tevbe/63, Tevbe/81, Tevbe/109, Fâtır/36, Tûr/13.

2. Tozak: Cehennem. “... *Alla mænġilik turaktay üşin tozaktı wäde etti. ...*” Tevbe/68.

3. Jahannam jalını: Cehennem alevi. “... *Al Alla men onıñ elşisine kasarısıp karsı şıkkandardıñ sibaġası-jahannam jalını. Olar onda mænġi kaladı.*” Cin/23.

4. Jahannam otı: “*Akıykatın aytap bolsak kitap tüskender men müşrikterdiñ işindegi iymansız küyde kalġandarı jahannam otında mænġi janadı... .*” Beyyine/6.

Ar. nâre’l-kübrâ: A’lâ/12.

Kaz. T. Ğalamat ot: Muhteşem ateş. “*ġalamat otka kiretin de-solar*” A’lâ/12.

Ar. nârü’n-ħâmiye: Gâşiye/4, Kâria/11.

Kaz. T. 1. Jantözgisiz ot: Can dayanmaz, dayanılmaz. “*Jantözgisiz otka örtenetin de osılar*” Gâşiye/4.

2. İstık ot: Kızgın ateş. “*Jalını köz karıktırar ıstık ot ol*”. Kâria/11.

Ar. şırâti’l-cehennem: Sâffât/23.

Kaz. T. Tozak jolı: Cehennem yolu. “*Tozakka aparatın joldı körsetinder*” Sâffât/23.

Ar. sevâ’il-cahım: Sâffât/55, Duhân/47.

Kaz. T. 1. Tozaktıñ ortası: Cehennem oratsı. “... *tanısın tozaktıñ kak ortasınan köredi.*” Sâffât/55.

2. Janġan tozak otınıñ däl kaynaġan ortası: “... *lapılday janġan tozak otınıñ däl kaynaġan ortasına tastañdar*” Duhân/47.

Ar. hâviye: Kâria/9.

Kaz. T. Tüpsiz şınırav: Dipsiz uçurum. Cehennem. “*Tüpsiz şınıravdıñ kuşaġına kulaydı*” Kâria/9.

Ar. ašli’l-cahım: Sâffât/64.

Kaz. T. Tozaktıñ tübi: Cehennem en alt katmanı. “*Zakkum aġası-tozaktıñ tübine tamır jayġan aġaş.*” Sâffât/64.

Ar. aşħabi’l-caħım: Bakara/119, Maide/ 10, Maide/ 86, Tevbe/113, Hac/51, Hadid/19.

Kaz. T. 1. **Tozakka düsedinder:** Cehennemlik olanlar. “... *Tozakka tüsedinderdiñ künäleri senen suralmaydı.*” Bakara/119.

2. **Tozak turğındarı:** Cehennemlikler. “... *jalğanga şığarğandar tozak turğındarınan boladı.*” Maide/ 10, Maide/ 86, Tevbe/113.

3. **Tozak turğını:** Cehennemlik. “... *äreket etkender-tozak turğını bolatındAr.*” Hac/51.

4. **Jahannam joldası:** Cehennem yoldaşı. “... *urinğan pendeler bir-birine jahannamda joldas boladı.*” Hadid/19.

Ar. **aşhâbi'l-meş'eme:** Vâkıa/9², Beled/19.

Kaz. T. 1. **Künderi solnan turğandar:** Amel defteri soldan verilenler. “*Künderi solnan turğandar (amal dâpterleri sol jağınan belirgenpendeler) kaday (bakıtsızdar)*” Vâkıa/9².

2. **Amal kitaptarı solnan berilgen:** Amel defteri soldan verilenler. “... *bas tartkandar- amal kitaptarı solına beriletin (sollılar)*” Beled/19.

Ar. **aşhâbü'l-nâr:** Bakara/39, Bakara/81, Bakara/217, Bakara/257, Bakara/275, Âl-i İmran/116, Maide/ 29, A'râf/36, A'râf/44, A'râf/47, A'râf/50, Yunus/27, Mü'min/43, Mücâdele/17, Haşr/20, Teğabün/10. R'ad/5, Zümer/8, Mü'min/6, Müddessir/31.

Kaz. T. 1. **Tozak turğındarı:** Cehennemlik. “... *teriske şığandarğandar-tozaktıñ turğındarı.* ...” Bakara/39, Bakara/81, Zümer/8, Mü'min/6, Mü'min/43.

2. **Tozak otınıñ mähgilik turğındarı:** Cehennem ateşinde sonsuza kadar kalacak olanlar. “... *onday beyşaralar tozak otınıñ mähgilik turğındarına aynaladı.*” Bakara/217.

3. **Tozak otınıñ turğındarı:** Cehennem ateşinde kalacaklar. “*Sonaday teris jolğa tüskender- tozak otınıñ turğındarı jäne de olar onda mähgilik kaladı*” Bakara/257.

4. **Tozak:** Cehennem. “... *olarınıñ ornı tozak boladı olar onda mähgi kaladı.*” Bakara/275, Yunus/27.

5. **Tozak otınıñ iyeleri:** Cehennem ateşinin sahipleri. “... *Olar tozak otınıñ iyeleri jäne onda mähgi kaladı.*” Âl-i İmran/116.

6. **Tozak iyeleri:** Cehennemlikler. “... *tozak iyeleriniñ katarında bolıydı ...*” Maide/ 29.

7. **Tozaktıktar:** Cehennemlikler. “*Al bizdiñ ayattarımızdı jalğan dep tåkapparlanğan –tozaktıktar...*” A'râf/36.

8. **Tozaktağılar:** Cehennemlikler. “... *Jannattıktar tozaktağılarğa...*” A'râf/44, A'râf/47, A'râf/50.

9. **Tozak otı:** Cehennem ateşi. “... *olar- tozak otına tüsip, sonda mähgi kaladı*” R'ad/5, Mücâdele/17, Haşr/20, Teğabün/10, Müddessir/31.

Ar. **aşhâbi'l-sa'ir:** Fâtır/6, Mülk/10, Mülk/11.

Kaz. T. 1. **Tozak iyeleri:** Cehennem sahipleri. Cehennemlikler. “... *tobınıñ (tübi) tozak iyeleri bolatının (bile tura aldap) şakıradı.*” Fâtır/6.

2. **Otka tüskender:** Ateşe düşenler. “... *lapıladağan otka tüskenderdiñ katarında bolmas edik, -degen edik*” Mülk/10.

3. **Tozak turğındarı:** Cehennemde duranlar. “... *alayda tozak turğındarı, (Alla meyirimen) makurım kalğandAr.*” Mülk/11.

Ar. aşhâbü'l-şimâl: Vâkıa/41².

Kaz. T. (**Amal-kitaptarı**) **Sol jağınan beriletinler:** Amel defterleri sol yanından verilenler. “(*Amal-kitaptarı*) *sol jağınan beriletinler kaday bakıtsız pendeler deseñşi.*” Vâkıa/41².

Ar. ehli'l-nâr: Sâd/64.

Kaz. T. **Tozak turğındarı:** Cehennemde duranlar. “*Tozak turğındarınıñ osılay bir-birimen dawlasatını da – şındık.*” Sâd/64.

Ar. dârü'l-xuld: Fussilet/28.

Kaz. T. **Jalındağan tozak otı:** Kızgın cehennem ateşi. “*Allanıñ duşpandarına keletin zawal-jalındağan tozak otı. ...*” Fussilet/28.

Ar. cennet: Bakara/25, Bakara/35, Bakara/111, Bakara/214, Bakara/221, Âl-i İmran/15, Âl-i İmran/133, Âl-i İmran/136, Âl-i İmran/142, Âl-i İmran/185, Âl-i İmran/195, Âl-i İmran/198, Nisa/13, Nisa/57, Nisa/122, Nisa/124, Maide/ 12, Maide/ 72, Maide/ 85, Maide/ 119, A'râf/19, A'râf/22, A'râf/27, A'râf/40, A'râf/43, A'râf/49, Tevbe/21, Tevbe/72, Tevbe/89, Tevbe/100, Tevbe/111, Hûd/108, R'ad/35, İbrahim/23, Hicr/45, Nahl/32, Kehf/107, Meryem/60, Meryem/61, Meryem/63, Tâ-hâ/76, Tâ-hâ/117, Hac/14, Hac/23, Furkan/10, Furkan/15, Şuarâ/90, Ankebût/58, Fâtır/33, Yâsin/26, Sâd/50, Zümer/73, Zümer/74, Mü'min/8, Mü'min/40, Fussilet/30, Şûrâ/7, Şûrâ/22, Zuhruf/70, Zuhruf/72, Muhammed/6, Muhammed/12, Muhammed/15, Fetih/5, Fetih/17, Kaf/31, Zariyât/15, Kamer/54, Rahman/46, Rahman/54, Rahman/62, Hadid/12, Hadid/21, Mücâdele/22, Saf/12, Teğabün/9, Talâk/11, Tahrim/8, Tahrim/11, Hakkâ/22, Meâric/35, Müddessir/40, İnsan/12, Nâziât/41, Tekvir/13, Burûc/11, Gâşiye/10, Fecr/30, Beyyine/8.

Kaz. T. **1. Jânnat:** Cennet. “... (*Allanıñ*) *jânatına jetiy üşin, ...* “ **Âl-i İmran/133**, Âl-i İmran/195, Âl-i İmran/198, Nisa/57, Nisa/122, Maide/ 85, Maide/ 119, A'râf/19, A'râf/22, Tevbe/21, Tevbe/72, Tevbe/100, Hûd/108, R'ad/35, Hicr/45, Kehf/107, Meryem/60, Meryem/63, Tâ-hâ/76, Tâ-hâ/117, Fâtır/33, Sâd/50, Zümer/73, Mü'min/8, Mü'min/40, Fussilet/30, Şûrâ/7, Şûrâ/22, Zuhruf/72, Muhammed/6, Muhammed/12, Muhammed/15, Fetih/5, Kaf/31, Zariyât/15, Kamer/54, Mücâdele/22, Tahrim/11, Nâziât/41, Tekvir/13, Fecr/30, Beyyine/8.

2. Jannat: “*Ey adam! Jubayıñ ekewiñ jannatı meken etiñder. ...*” **Bakara/35**, Bakara/111, Bakara/214, Bakara/221, Âl-i İmran/136, Âl-i İmran/185, Nisa/124, Maide/ 72, A'râf/40, A'râf/43, A'râf/49, Tevbe/111, Rahman/54.

3. Peyiş: Cennet. “... *Alla anıktamay turıp peyişke kirem dep oylap pa ediñder?*” **Âl-i İmran/142**, A'râf/27, Şuarâ/90, Yâsin/26, Zümer/74, Zuhruf/70, Rahman/46, Teğabün/9.

4. Bay-bakşalar: Zengin bahçeler, cennet. “... *arasınan özenderi sarkırağan bay-bakşalarğa kirgiziledi...*” **Nisa/13**, Tevbe/89.

5. Bakşa: Bahçe. “...*arasınan özenderi sarkırağan bakşalarğa kirgizemin. ...*” **Maide/ 12**, İbrahim/23, Hac/14, Furkan/15, Fetih/17, Rahman/62, Hadid/12, Hadid/21, Tahrim/8.

6. Jânnat bakşaları: Cennet bahçeleri “... *Allahnuñ jânnat bakşaları dayın tur...*” **Âl-i İmran/15**, Nahl/32, Meryem/61, Hac/23, Furkan/10, Saf/12, Talâk/11, Meâric/35, İnsan/12, Gâşiye/10.

7. Sâwlet saraydar: Görkemli saraylar. ... *möldip bulaktarmen suwsındağan jemis baktarınıñ işindegi sâwlet saraydardı meken kılamız. ...*” Ankebût/58.

8. Mängilik raxat ğumır: Sonsuz ferah hayat. “*Mängilik raxat ğumır keşedi.*” Hakkâ/22.

9. Jännat baktarı: Cennet bahçeleri. “... *arasınan özendegi sarkırağan jännat baktarı ...*” Bakara/25, Müddessir/40.

10. Peyiş bakşaları: Cennet bahçeleri. “... *arasında sarkıray akkan özenderi bar peyiş bakşaları tütüp tur. ...*” Burûc/11.

Ar. firdevs: Mü’minûn/11.

Kaz. T. Fıyrdawıs attı peyiş: Firdevs adlı cennet “*İygiligi mol fıyrdawıs attı peyiştin muragerleride solar bolmak.*” Mü’minûn/11.

Ar. ravza: Rûm/15.

Kaz. T. Jännat bakşaları: Cennet bahçeleri. “... *igilikti amaldar jasağan jandar jännat bakşalarına kirip, ...*” Rûm/15.

Ar. ravzâti’l-cennet: Şûrâ/22.

Kaz. T. Jännattardıñ eñ jaksı bakşaları: Cennetlerin en güzel bahçeleri. “... *Jännattardıñ eñ jaksı bakşaların jaylaydı ...*” Şûrâ/22.

Ar. cennetü ‘adn: Tevbe/72, R’ad/23, Nahl/31, Kehf/31, Meryem/61, Tâ-hâ/76, Fâtır/33, Sâd/50,

Kaz. T. 1. Adın jännattarı: Adn cenneti. “... *sarayları bar “adın” jännattarın iyâde etti. ...*” Tevbe/72, R’ad/23, Nahl/31, Tâ-hâ/76, Fâtır/33, Sâd/50.

2. Adın bakşaları: Adın bahçeleri. “*Aralarınan özendegi sarkırağan adın bakşaları olar üşin payındalğan. ...*” Kehf/31.

3. Jännat bakşaları: Cennet bahçeleri. “... *jännat bakşalarına (kired). ...*” Meryem/61.

Ar. cennetü’l-firdevs: Kehf/107.

Kaz. T. Fıyrdawıs jännatı: Firdevs cenneti. “... *balatın jeri - fıyrdawıs jännatı bolmak.*” Kehf/107.

Ar. cennetü’l-me’vâ: Secde/19, Necm/15.

Kaz. T. 1. Jännat bakşaları: Cennet bahçeleri. “... *mekendeytin tüpki jayları - jännat bakşaları bolmak. ...*” Secde/19.

2. Mawa jännatı: Mawa cenneti. “*ol jerde mawa jännatı ornalaskan.*” Necm/15.

Ar. tesnīm: Mutaffifin/27.

Kaz. T. Tasnıym: “*Onıñ kuramına tasnıym kosıladı*” Mutaffifin/27.

Ar. selsebil: İnsan/18.

Kaz. T. Zanjabiyl: Zencefil. “... *susındarğa (xom iyisit) zanjabiyl kosıp işkizedi.*” İnsan/18.

Ar. cennetü’l-na‘ım: Maide/65, Yunus/9, Hac/56, Şuarâ/85, Lokman/8, Sâffât/43, Vâkıa/89, Kalem/34, Meâric/38.

Kaz. T. 1. Nayım niğmet jännatı: Naim nimet cenneti. “... *nayım niğmet jännatına kirgizep edik.*” Maide/65,

2. Nayım attı jännat baktarı: Naim adlı cennet bahçesi. “... *Nayım attı jännat baktarına kirgizedi.*” Yunus/9.

3. Nağım bakşaları: Naim bahçeleri. “... ömir sıylaytın nağım bakşalarında sayrañdaydı.” Hac/56.

4. Jännat baktarı: Cennet bahçesi. “Meni jännat baktarınıñ muragerleriniñ biri ete ger.” Şuarâ/85.

5. Jännat bakşaları: Cennet bahçesi. “... men raxattağa tolı jännat bakşaları payındalğan.” Lokman/8.

6. Peyiş bakşaları: Cennet bahçesi. “Trıstarı mol bolıp, peyiş bakşalarında seriyendeydi.” Sâffât/43.

7. Nağım jännatı: Naim cenneti. “Onda janına tınıştık, tanine raxat ömiri nağım jännatınan köredi.” Vâkıa/89, Kalem/34.

8. Nağım attı jännat: “Älde olardıñ ärkaysısı-ak nağım attı jännatka kiriyege ümitker bolğanı ma? Meâric/38.

Ar. aşhâbi’l-cennet: Bakara/82, A’râf/42, A’râf/44, A’râf/46, A’râf/50, Yunus/26, Hûd/23, Furkan/24, Yâsin/55, Ahkaf/14, Ahkaf/16, Haşır/20².

Kaz. T. 1. Jännat turğındarı: Cennette yaşayanlar, cennet ehli. “... men körkemdegen jandar – jännat turğındarı. ...” Bakara/82, Haşır/20.

2. Jännattıktar: Cennetlikler. “Al iyman keltirip, izg – saliyx amaladar jasağandar – jännattıktar ...” A’râf/42, A’râf/44, A’râf/50.

3. Peyişke kiriyege ... adamdar: Cennete girmeyi ümit eden insanlar. “... ereşke belgilerinen aynımay tanıydı. Peyişke kiriyege ümittenip turğan adamdar (Allanıñ) jännatına kirip bara ...” A’râf/46.

4. Jännat: “... (Jaysañdardıñ) meken etetin jayı – jännat boladı ...” Yunus/26.

5. Jännat iyeleri: Cennetlik olanlar. “... boyusınğan jandar – jännat iyeleri. ...” Hûd/23, Furkan/24.

6. Jännatka kirgen jandar: Cennete giren canlar, ruhlAr. “Rasun aytsak, ol kün jännatka kirgen bakıttı jandar sawık-sayran saltymen boladı.” Yâsin/55.

7. Jännat bakşaları: Cennet bahçeleri. “... petinde Jännat bakşaların mængilik meken etedi.” Ahkaf/14, Ahkaf/16.

8. Jännatka kelgen jandar: Cennete giren ruhlAr. “... Jännatka lelgen jandarğana (şınayı) bakıtka keneledi.” Haşır/20.

Ar. aşhâbü’l-meymene: Vâkıa/8², Beled/18.

Kaz. T. 1. Amal dâpterleri oñ jağınan berilgendar: Amel defterleri sağ yanından verilenler. “Künderi oñtuvğandar (Amal dâpterleri oñ jağınan berilgendar) kanday bakıttı jandar (desenşi).” Vâkıa/8².

2. Amal kitabı oñınan berilgendar: “Sonda ğana seniñ amal kitabıñ oñınan beriledi.” Beled/18.

Ar. aşhâbü’l-yemîn: Müddessir/39, Vâkıa/27², Vâkıa/38, Vâkıa/90-91.

Kaz. T. Amal kitaptarı oñ jağınan berilgen: “Amal kitaptarı oñ jağınan berilgen jandar kanday bakıttı desenşi.” Vâkıa/27², Vâkıa/38, Vâkıa/90-91, Müddessir/39.

Ar. dârü’l-mutteqîn: Nahl/30.

Kaz. T. **Ana dünyedeki mekenjay**: Esas dünyadaki yer. Ahiret yurdu. “ ... *Ana dünyedeki mekenjay budan da jaksı. ...*” Nahl/30.

Ar. **dārü's-selām**: En'am/127, Yunus/25.

Kaz. T. 1. **Dāriys-sälām**: “ ... *dāriys-sälām deġen beybit meken – jännat bAr. ...*” En'am/127.

2. **Jännat**: “*Ġalamıñ mekeni – (jännatka) aparatın akıykattıñ tıyra jolına, ...*” Yunus/25.

Ar. **kevşer**: Kevser/1.

Kaz. T. **Kävsar**: “*Akıykatın biler bolsañ (ya Muxammed) saġan kävsardı buyırdık*” Kevser/1.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanın ölümüyle ahiret hayatı başlar. Ahiret hayatının ilk durağı ise kabirdir. Kur'an-ı Kerim'de zikredilen ve sözlükte “iki şey arasındaki perde, engel anlamındaki berzah kelimesi dinî terim olarak ölümden mahşere kadar devam edecek kabir hayatı anlamındadır. Bu kelime için Kazakça tercüme kelimenin sözlük anlamını karşılayan “böget” kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'den tüm canlılar için dünya hayatının sona ereceği ve Allah'ın bildiği bir zamanda kıyametin kopacağı öğrenilmektedir. Kıyamet kavramı, Kur'an-ı Kerim'de birçok kelime ya da kelime grubu ile anlatılmıştır. Bu kavram için kelime olarak āzife, ġāşıye, qārī'a, hāqqa, sā'at, tāmme, vāqı'a kullanılmıştır. Kazakça tercümede bu kelimeler için çoğunlukla “kıyamet” karşılığı verilmiştir. Bu kelimelerden “sā'at” için yine kelimenin dinî anlamına karşılık gelen “saġat, kıyamet saġatı, kıyamet kayım” gibi ifadeler de tercih edilmiştir.

Kıyamet kavramı için Kur'an-ı Kerim'de Arapça yevm kelimesiyle kurulmuş olan “yevmin °aqīm, yevmi'l-āxir, yevmin °azīm, yevmi'l-ba's, yevme'l-āzife, yevmi'd-dīn, yevme'l-cem°, yevmin elīm, yevme'l-feth, yevmü'l-faşl, yevme'l-furqān, yevme'l-hisāb, yevem'l-ħaşret, yevmu'lxulūd, yevmin kebīr, yevme'l-xurūc, yevme'l-qiyāmet, yevmin muħīṭ, yevmin ma'lūm, yevmi'l mev'ūd, yevmü't-teġabūn, yevme'l-tallāq, yevme't-tenād yevmu'lve'īd, yevmi'l-vaqti'l-ma'lūm, yevmi yub'āsūn” gibi tamlamalar da kullanılmıştır.

Kıyameti anlatan bu tamlamaların çoğu Kazakça tercümede “*kıyamet ve kıyamet küni* diye tercüme etmiştir. Bununla birlikte tamlamanın ikinci kelimesinin anlamına uygun olarak fakat hepsi de kıyamet gününü kastedecek bir biçimde “*Ulı kün, bāleket küni, tiriletin kün, esep beretin kün, akıret küni, akırettiñ azabı, (barlıġın) ajıratatın kün, jazalaw bolatın kün, kıyamet kayım bolġan kün, esep beri küni, esep beretin (kıyamet) kün, aman-esep küni, kıyamet-kayım bolġan kez, kıyamet kayım, surak-jawap küni, melim kün, wāde etilgen (kıyamet) kün, surak-jawan bolatın (kıyamet) küni, aldın-ala belgilenip koyġan kün, melim mezigil, wāde etilgen kün, urpak kayta tiriletin kez, adam kayda tiriletin kün*” karşılıkları da kullanmıştır.

İsrafil'in birinci kez sura üfürmesiyle kıyamet kopacak ikinci defa üfürmesiyle ise bütün insanlar kabirlerinden kalkarak tekrar dirilecektir. Buna **ħaşr** denir. Kur'an-ı Kerim'de Ĥaşr adında bir de sure bulunmaktadır. Ĥaşr'a, Kazakça tercümede *ukim ayılatın jer* kelimesi karşılık olarak verilmiştir. Böylece ahiret hayatı başlayacaktır.

Ahiret hayatı ve ahiret yurdu anlamındaki **āxiret** ve **dārü'l-āxiret** ifadeleri için Kazak Türkçesi Kur'an-ı Kerim tercümesinde birçok karşılık verilmiştir. Āxiret kelimesi on bir ayrı karşılık bulmuştur. Bunlardan en çok kelimenin fonetik deġişikliğe uğramış hâli olan “akıret” kullanılmıştır. Yine kelimeye Kazakça fonetiğe uygun biçimde “*kıyamet, kıyamet küni, bakıylık, o dünye, bakıylık ömir, bakıylık ġumır, akıret küni vb.*” karşılıklar da verilmiştir. Bazı ayetlerde ise bu kelime tercüme edilmemiştir. Dārü'l-āxiret için de hemen hemen aynı anlama gelen yedi farklı karşılık verilmiştir.

İnsanlar, mahşer yerindeki sorgularından sonra cennet ya da cehenneme gireceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de amelleri iyi olanların mükāfatını alacağı yer olan cennet ve onun dereceleri ile ilgili birçok isim geçer. Kazakça tercümede cennet kelimesine on ayrı karşılık verilmiştir. Bunların

içinde Kazak fonetiğine uyarlanmış “*Jännat ve Jannat*” kelimeleri sıklıkla kullanılmıştır. Bununla birlikte Farsça olan behişt kelimesinin Kazak fonetiğine uyarlanmış hali olan “*peyiş*” de sekiz yerde tercih edilmiştir. Jännat bakşaları tamlaması ise on yerde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca cennet yerine birkaç yerde olsa da “*bay-bakşalar, bakşa, säwlet saraydar, mänğilik raxat ğumır, jännat baktarı, peyiş bakşaları*” kelime ve kelime grupları da vardır. Sık olmamakla birlikte Kur’an-ı Kerim’de, cennet anlamında kullanılan ve cennetin derecelerini bildiren ravza, dārü’l-mutteqîn, ravzâti’l-cennet, cennetü ‘adn, dārü’s-selâm, cennetü’l-me’vâ, firdevs, cennetü’l-firdevs, cennetü’l-na‘îm gibi kelime ve kelime grupları da bulunmaktadır. Kazakça tercümede, bunların karşılıkları olarak yine Kazakça fonetiğe uygun biçimde *jännat bakşaları, fiyrdawıs attı peyiş, jännattardıñ eñ jaksı bakşaları, adın jännattarı, adın bakşaları, fiyrdawıs jännatı, mawa jännatı, naıym niğmet jännatı, naıym attı jännat baktarı, peyiş bakşaları, nağım jännatı, nağım attı jännat* gibi kelime grupları tercih edilmiştir.

Cennete girecek ve orada sonsuza kadar yaşayacak olanlar -cennetlikler- Kur’an-ı Kerim’de aşhâbü’l-meymene, aşhâbü’l-cennet, aşhâbü’l-yemîn isimleriyle zikredilmektedir. Bunlar da Kazakçaya *jännat turğındarı, jännattıktar, jännat iyeleri, peyişke kiriyege ümittenip turğan adamdar, jännatka kirgen jandar, jännatka kelgen jandar, amal dâpterleri oñ jağınan berilgender, amal kitabı oñınan berilgender, amal kitaptarı oñ jağınan berilgen* olarak tercüme edilmiştir. Cennette bulunan selsebil, kevser, tensîm, gibi ırmak isimlerine Kazakça tercümede ayrı birer karşılık verilmemiş, Arapçaları Kazakça fonetiğe uygun olarak aynen kullanılmıştır. Allah’a iman etmeyenlerin ve kötülük işleyenlerin cezalandırılacağı yer Kur’an-ı Kerim’de cehennem olarak adlandırılmıştır. Cehennem kelimesi için Kazakça tercümede yedi ayrı karşılık verilmiştir. Bunların içinde çoğunlukla jahannam kullanılmıştır. Bu kelimeden sonra en çok tercih edilen Farsça tozaktır. Yine cehennem için birer yerde Kazakça “ot ve tamuk” kavramları da karşımıza çıkmaktadır.

Kur’an-ı Kerim’de cehennem ve katları lazâ, caħîm, nâr, nâre’l-kübrâ, nârü’n-hâmiye, sakar, xutama ve hâviye gibi farklı isimlerle de anılmaktadır. Bu isimlere Kazakça tercümede, Arapça *jahannam, azap, sakar*, Farsça *tozak*, Kazakça *ot, ot-jalın, ıstık ot, jalğan ot, ıstık jalın, jalındağan ot, mänğilik turak*, Farsça+Kazakça *tozak oti*, Arapça+Kazakça *jahannam oti, jahannam jalını, ğalamat ot, jalındağan jahannam oti, ot azabı*, Farsça+Arapça *tozak azabı* karşılıkları verilmiştir.

Cehennem yolu anlamına gelen ve Kur’an-ı Kerim’de sadece bir yerde geçen **şırâti’l-cehennem** Kazakçaya *tozak jolı* olarak tercüme edilmiştir.

Cehennem ahalişi, halkı anlamındaki aşhâbi’l-caħîm ile cehennemlikler anlamına gelen aşhâbü’l-şimâl, sa‘îr, aşhâbi’l-sa‘îr, aşhâbü’l-meş’eme, ehl-i nar, aşhâbü’l-nâr ifadeleri Kazakça tercümede “*tozakka düsedinder, tozak turğındarı, tozak turğını, jahannam joldası, künderi solınan turğandar, tozak otınıñ mänğilik turğındarı, tozak otınıñ turğındarı, tozak, tozak otınıñ iyeleri, tozak iyeleri, tozaktıktar, tozak oti, otkâ tüskender, tozak turğındarı, (amal-kitaptarı) sol jağınan beriletinler*” karşılıklarını bulmuştur.

Kur’an-ı Kerim’de iki yerde geçen cehennem katlarından olan ve cehennem ortası anlamına gelen Sevâ’il caħîm terimidir. Bu ifade Kazak Kur’an tercümesinde bir yerde Farsça+Kazakça *tozaktıñ ortası* bir yerde de *janğan tozak otınıñ däl kaynağan ortası* şeklinde tercüme edilmiştir. Cehennem en alt katı anlamına gelen **aşli’l-caħîm** ise yine Farsça+Kazakça *tozaktıñ tübi* tamlamasıyla karşılanmıştır.

Kur’an-ı Kerim’de geçen 74 soyut mekân ve zaman kavramına Kazakça tercümede toplam 192 karşılık verilmiştir. Fakat bu karşılıkların çoğu Arapça kelimelerin Kazakça fonetiğe uydurulmuş hâlidir. Farsçadan geçen terimlerde de aynı durum söz konusudur. Kazakça kelimeler, bu kavramların karşılanmasında çok tercih edilmemiştir. Kavramlara bulunan karşılıkların bazısı tek bir kelimeden oluşmaktadır. Bunun yanında karşılıklar verilirken çoğunlukla tamlamalar tercih edilmiştir. Bu tamlamalar genelde Kazakça isim veya sıfat tamlaması biçimindedir. Fakat her iki unsuru da Kazakça kelime olan tamlama sayısı çok azdır.

Tamlamalarda çoğunlukla Arapça+Kazakça veya Farsça+Kazakça kelime kuruluşları tercih edilmiştir. Birkaç yerde de Arapça+Farsça kullanılmıştır. İnançla ilgili terimlerde dil bilincinin yerini dinî hassasiyet alır. Fakat bunun yanında dil bilincinin de olması beklenir. Buradan hareketle üzerinde çalışma yapılan çeviride, soyut mekân ve zaman terimlerinin olabildiğince Kazakça kelimelerle karşılama gayretinde olunmalıydı.

KAYNAKÇA

- Baynizov, A., Baynizova, J. & Koç, K. (2021). *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi sözlüğü*. Ankara: TDK:
- Buran, A. & Alkaya E. (2001), *Çağdaş Türk lehçeleri*. Ankara: Akçağ.
- Karagöz, İ. vd. (2010). *Dinî kavramlar sözlüğü* (5. Baskı). Ankara: DİB Yay.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Onğar, E. & Muratâli, N. (2024). *Kasıyetti Kuran mağnası men tûsiniktemeleri*. Astana.
- Tamir, F. (2007). “Kazak Türkçesi” (Ed: A. Bican Ercilasun), *Türk lehçeleri grameri*. Ankara: Akçağ.
- Yazır, H. (2009). *Kur'an-ı Kerim ve satır arası meali*. Konya: Kervan Yay.
- Yüksel, N. (2007). *Konularına göre Kur'an-ı Kerim fihristi*. İstanbul: Bayrak Yay.

Araştırma Makalesi / Research Article

**Abstract Concepts of Space and Time in the Kazakh Turkish Translation of
the Qur'an**

Kur'an-ı Kerim'in Kazak Türkçesi Tercümesinde Soyut Mekân ve Zaman

Kavramları

Erol TOPAL

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

From the XIIIth century onwards, Turkish was divided into two main branches, namely Western and North-Eastern. As a result, today's contemporary Turkish dialects have emerged. In the recent classification of today's Turkish dialects, Kazakh is included in the North-East, i.e. Kipchak group (Buran-Alkaya, 2001: 34-35). Kazakhs, who emerged after the collapse of the Golden Horde state, initially gave oral literature products. The reason for this is the nomadic lifestyle. After the XXth century, the Kazakhs started to settle down and after this date, written works were also seen. One of these written works is the translations of the Qur'an. Thanks to these translations, many new terms and concepts have been introduced into the language.

Methods

This study is based on the Kazakh translation of the Holy Qur'an, which was translated from Arabic into Kazakh in 2024 by Erşat Oñğar and into literary language by Nurjan Muratäli. In this study, the equivalents of the terms of the day of reckoning, the hereafter, the judgement, heaven and hell, which are abstract space and time concepts mentioned in the Holy Qur'an, in the Kazakh translation are emphasised.

In the study, firstly, the abstract concepts of hereafter, doomsday, day of judgement, day of reckoning, heaven and hell in the Holy Qur'an and the places where their other names are mentioned were determined verse by verse and written in transcription according to the order of surah. Those whose meanings of the concepts are not known have been interpreted in accordance with the text by using Kazakh dictionaries.

In addition, the first verse in which the terms are mentioned is shown as an example in italics and the verse number is written in bold. In the example, not the whole verse, but the part in which the concept is mentioned is written by placing an ellipsis before or after it. Untranslated words are also indicated in the footnote. At the end of the study, the equivalents given to the terms are evaluated.

Document scanning method, one of the qualitative research methods, was used in the study. Document scanning method is the process of systematically examining existing documents and records and collecting data in this way. This method includes the activities of identifying appropriate sources in line with a specific target, reading these sources in detail and evaluating them by taking notes (Karasar, 2013: 77). The data source of the study is the Holy Qur'an and the Kazakh translation of the Holy Qur'an. Content analysis was used to analyse the data.

The main reason for this study is that the translations of the Holy Qur'an, which reveal the richness, derivational power and beauty of Turkish, have not been sufficiently analysed. With this kind of research, phonetic, morphological and rich lexicological features of Turkish language will be revealed more clearly.

Results and Discussion

Sevā'il cāḥīm, which is one of the floors of hell and means the middle of hell, is mentioned in two places in the Holy Qur'an. In the Kazakh translation of the Qur'an, this expression is translated as the middle of the Persian+Kazakh tozaktıñ in one place and as the middle of the janğan tozak grass däl kaynağan in another place. Meaning the lowest level of hell, ašli'l-jahīm is translated as the Persian+Kazakh phrase tozaktıñ tübi.

A total of 192 equivalents are given in the Kazakh translation for 74 abstract concepts of space and time in the Qur'an. However, most of these equivalents are Arabic words adapted to Kazakh phonetics. The same is the case with the terms from Persian. Kazakh words are not preferred to meet these concepts. Some of the equivalents found for the concepts consist of a single word. In addition, while giving equivalents, mostly phrases were preferred. These phrases are generally in the form of Kazakh noun or adjective phrases. However, the number of phrases, both of which are Kazakh words, is very few. Arabic+Kazakh or Persian+Kazakh word constructions are mostly preferred in phrases. Arabic + Persian is used in a few places.

In terms related to the belief in question, it is expected that there should be language consciousness as well as religious sensitivity. From this point of view, in the translation studied, an effort should have been made to meet the abstract terms of space and time with Kazakh words as much as possible.